

Mozart

(1756-1791)

Amadeus

**Wolfgang
MOZART**

MOZART je bil čudežni otrok, ki je začel koncertirati s tremi, komponirati s sedmimi leti. Po značaju je ostal otrok do smrti, v glasbi pa pomeni eno najmočnejših in najbolj dograjenih skladateljskih osebnosti vseh časov in narodov. Že šestletnemu je oče organiziral triletno koncertno turnejo po severno

evropskih središčih, na kateri je prikazoval svojega čudežnega otroka. Med leti 1769-1773 je trikrat potoval v Italijo, od Milana do Neaplja. Učil se je pri tedaj najbolj slavnem italijanskem kontrapunktiku Padru Martiniju v Bologni. Svoje sposobnosti glasbenega dojemanja je dokazal v Rimu. Papeška Sikstinska kapela je bila silno ponosna na Allegrijev Miserere in je strogo prepovedovala njegovo širjenje ter prepisovanje. Mozart je delo slišal, ga doma po spominu zapisal. Pri drugem poslušanju je pregledal zapis in pokazalo se je, da je polifono skladbo pravilno zapisal. Papež ga je štirinajstletnega povzdignil v viteza zlate ostroge. Leta 1771 je postal knezo-škofijski koncertni mojster, leta 1779 pa dvorni in stolni organist. Vendar je leta 1781 pretrgal vse službene vezi s salzburškim nadškofom in se za stalno preselil na Dunaj, kjer je ostal do smrti. Teh zadnjih deset let življenja na Dunaju predstavlja borbo za obstanek in grenko obdobje njegovega življenja.

Mozart je komponiral z izredno lahkoto in izredno hitro. Zapustil je preko 600 obsežnih del.

Mozart je bil eden največjih skladateljev opere in eden resnično velikih skladateljev, ki so močno vplivali na umetniški razvoj te glasbene zvrsti. Čeprav ima veliko nesmrtnih stvaritev na tem področju, štejemo med vrhunce vsaj tri njegove opere Don Juan, Figarova svatba in Čarobna piščal. Njegova genialnost ni samo v tem, da je svoje opere napolnil s čudovito glasbo, temveč so tako edinstvene tudi zato, ker so resnično ogledalo človeškega vedenja. Vsaka opera zase je skrbno glasbeno orisana, ima dosledno dramatično dogajanje, v njih je večje in zanesljivo obdelal precej zapletene psihološke motive. Vse to pa je dosegel, ne da bi prekršil dobra pravila glasbene oblike.

Drugo veliko področje Mozartovega delovanja je simfonija. Tudi tukaj izstopajo tri dela, in sicer zadnje tri simfonije, ki jih včasih tudi imenujejo: Haffnerjeva, Praška in Jupiter. Te simfonije kažejo mojstra na vrhuncu moči. Težko se je odločiti, katera od teh treh simfonij zasluži največje občudovanje. Glasbenik hitro opazi, kako velik je korak naprej od Haydna je napravil Mozart v obravnavanju te najvišje instrumentalne oblike, in misli mu nehote zaidejo k mlademu Beethovnu, ki nadaljuje tam, kjer je Mozart prenehal.

Mozarta pa lahko imenujemo tudi očeta sodobnega koncerta. Kar je bilo do tedaj napisanega v tej obliki, je bilo večina priredba baročnega koncerta brez resničnega razumevanja za pravo vlogo solističnega glasbila. Mozart je

opravil tako dovršeno delo, ko je združil in prilagodil določene prvine, ki jih je našel pri roki, da lahko klasicistični koncert za klavir in orkester velja za njegov dosežek. Poudaril je virtuozero individualnost, dal tej obliki simfonično podobo, prečistil sonatno obliko prvega stavka in razkril umetniške možnosti kadence. Napisal je 25 koncertov za klavir in orkester. Napisal pa je tudi koncert za dva klavirja, ki ga je izvajal s sestro Nannerl. Njegovi violinski koncerti ne dosegajo umetniške ravni klavirskih koncertov.

Pomemben je tudi Mozartov prispevek k cerkveni glasbi. Večina njegovih 19 maš je nastala v času njegovega delovanja kot koncertni mojster (od 1770) in dvorni organist (od 1779) knežjega dvora v Salzburgu. Pri tem se je moral prilagoditi povprečnemu okusu in predpisom škofa Colloreda, ki je določil časovne meje nedeljskemu bogoslužju. Krona vseh maš je njegovo zadnje delo, Requiem ali maša za rajne. Od dvanajstih stavkov Requiema je v celoti Mozartov le prvi. Naslednjih osem, z izjemo stavka Lacrimosa, za katerega je napisal le osem taktov, je mojster zapustil v osnutku, ki je obsegal v celoti izpisane vokalne glasove, bas in dosti podrobno nakazano instrumentacijo. Zadnje tri stavke je napisal Mozartov prijatelj in učenec Franz Ksaver Süßmayer. Čeprav v celoti ni njegov, je Requiem zasenčil vse druge Mozartove cerkvene skladbe. Poslušalci so ga tako zaradi romantičnih in hkrati tragičnih okoliščin njegovega nastanka sprejeli kot umetniško oporoko enega največjih genijev evropske glasbene kulture.

Opera

Wolfgang Amadeus Mozart je vse sile usmeril in posvetil operi buffi in singspilu, ki ju je povzdignil do vrhunca. Bil je navdušen občudovalec italijanske opere. To je spoznal že v rani mladosti v svojem rodnem Salzburgu, še bolj pa med trikratnim bivanjem v Italiji.

Dolžnost prve zapovedi (*Die Schuldigkeit des ersten Gebotes*, 1767) so uprizorili v Salzburgu v okviru šolskih prireditev. Tu je bil mali Mozart še precej tog in vezan na baročni vzor salzburškega skladatelja Johanna E. Eberlina.

Bastien in Bastiena (*Bastien und Bastienne*, 1768). Že dosti bolj se je lahko sprostil in samostojno izživel v izraznosti rokokoja, ko je uglasbil naslednje leto spevoigro *Bastien in Bastiena*. Naročil jo je dr. Franz A. Mesner, v čigar vrtnem gledališču je bila tudi izvedena. Ta glasba je radostno otroška vendar nikdar otročja in nas še danes očara. *Singspiel Bastien in Bastiena* so prvič obnovili na Dunaju šele sto let po skladateljevi smrti.

Hinavka iz ljubezni (*La finat semplice*, 1768). Dosti manj uspešna je v istem letu kot *Bastien in Bastiena* komponirana opera buffa *Hinavka iz ljubezni*. Ta opera je dokaj konvencionalna, manjka ji tudi izrazitejša karakterizacija.

Vrtnarica iz ljubezni (*La finta giardiniera*, 1775). To opero je Mozart komponiral leta 1775 za dvorne pustne prireditve v Münchnu in leta 1780 predelal v nemško spevoigro *Die Gärtnerin aus Liebe*. Dramaturško ne preveč spretno zasnovani libreto, ki vsebuje za gledalce 20. stoletja kar precej neverjetnosti, je menda napisal Gluckov libretist Calzabigi. Opazen je napredek v izraznosti resnih vlog. Vrsta arij, živi

ansambli in posebno z učinkovito stopnjevanimi finali kažejo že kar mojstrske poteze.

Idomenej (Idomeneo, re di Creta, 1780-1781). Umetniško zrelost je Mozart prvič pokazal v operi Idomanej, ki je nastala v letih 1780-1781 po naročilu bavarskega volilnega kneza. Z njo je Mozartu uspelo ustvariti umetnino, ki zdaleč prekaša vse, kar je kdaj ustvaril na področju opere serie, na področju, kamor je posegel potem le še enkrat na koncu življenja. V tem delu sta velikanska moč in žar strasti, kot ju ne najdemo pri skladatelju nikoli več. Od oseb je Mozart najbolje upodobil ženska lika Ilije in Elektre. Nežna in iskrena Ilija, ki ji je avtor dodelil nekaj svojih najlepših melodij, že da slutiti Pamino v poznejši Čarobni piščali. Mračna in strastna Elektra pa prekaša po moči in neposrednosti izraza vse svoje predhodnice v italijanski in francoski operi. Pet let po premieri, ki je bila v Münchnu leta 1781, je opero priredil za uprizoritev delitantom na Dunaju. Tedaj je črtal vlogi Elektre in Arabacesa, nekaj arij, recitativov in koluratur. Idamantovo vlogo, ki je bila prvotno napisana za kastrata, je poveril tenorju.

Beg iz Seraja (Die Entführung aus dem Serail, 1781). Leta 1781 je Mozart zapustil službo pri salzburškem nadškofu in se preselil na Dunaj, kjer je začel živeti kot svobodni umetnik. Tedaj je dobil naročilo cesarja Jožefa II., naj za Burgtheater komponira spevoigro v nemškem jeziku. Libreto je napisal dunajski gledališčnik Gottlieb Stephanie ml.. Beg iz Seraja spada v skupino tako imenovanih turških oper, katerih dejanje se odigrava na Vzhodu in ki obravnavajo motiv ugrabitve. Te vrste oper so bile v 18. stoletju dokaj razširjene in priljubljene. Beg iz Seraja označujejo v zgodovini nemške opere kot mejnik, saj presega vse dotedanje stvaritve te vrste. Z njim je Mozart dejansko dvignil dokaj preprosti dunajski singspiel na raven opere. Kljub temu pa to delo po umetniški vrednosti še ne dosega kasnejših Mozartovih stvaritev. Beg iz Seraja je sicer vrsta mojstrskih in izvirnih glasbenih točk, vendar pa celoti še manjka tista enovitost sloga, ki odlikuje poznejše Mozartove opere. Tu opažamo italijanske, francoske in nemške slogovne vplive, ki jih 25-letni skladatelj ni mogel povsem spojiti. Tako pojeta glavni junak in junakinja obsežne arije v italijanskem načinu, njuni služabniki pa preproste pesemske melodije. Seveda tudi ansamblov ni mogoče primerjati z ansambli iz poznejših del. Premiera leta 1782 v Burgtheatru je bila za Mozarta velik uspeh in že naslednje leto so Beg iz Seraja igrali v Pragi. Kmalu so sledile uprizoritve na mnogih nemških odrih.

Figarova svatba (*Le nozze di Figaro*, 1785). Prva Mozartova mojstovina na komičnem področju je Figarova svatba. Za komponiranje prevratne istoimenske Beaumarchaisove komedije se je skladatelj odločil spomladi leta 1785, ko je predlagal avstrijskemu dvornemu pesniku Lorenzu da Ponteju, naj mu po njej napiše libreto. To je bila drzna misel, saj je bila Lafolle *journée ou le mariage de Figaro* (Veseli dan ali Figarova svatba), ki je šele leto poprej doživela krst v Parizu, na Dunaju prepovedana. Komedija je bila v tistem času izredno sodobna in je razburjala duhove širom po Evropi. Napoleon ni pretiraval, ko jo je imenoval revolucija na pohodu. Da je moral da Ponte zaradi vladajočih fevdalnih krogov močno ublažiti politično ost, je več kot razumljivo. Toda sama osnovna vsebina je ostala in ta je dovolj revolucionarna: služabnik se bojuje proti svojemu gospodarju, grofu. Figaro je borec za svojo človeško pravico, za čast svoje osebnosti in hkrati za interese vseh podložnikov, ki so jih fevdalci stoletja zatirali in izkoriščali. Da Ponte je znal Beaumarchaisovo komedijo s skrajšanjem in strnitvijo, kakor tudi z nekaterimi dodatki zelo spretno prilagoditi zahtevam glasbenega odra in tako ustvaril naravnost mojstrski libreto.

Figarova svatba je italijanska komična opera v svojem končnem stadiju dovršenosti. Čeprav izhaja Mozart iz osnov italijanske opere, prekaša italijanske sodobnike z globino izraza, živostjo glasbenega orisa oseb in tehtnostjo ansambla. Tudi humor je v Mozartovi operi finejši in prodornejši kot pri Italijanih, ker je pomešan z resnobo. Šele tak humor je spoznavni znak velike komedije. Izredno živa karakterizacija oseb je Mozartova zasluga. Njegova domišljija je uspela dvigniti nastopajoče osebe nad običajne figure opre buffe in nad družbene tipe političnega pamfleta 18. stoletja ter napraviti iz njih čuteča človeška bitja. Težko je najti opero, kjer bi osebe

dajale bolj prepričljiv vtis ljudi iz življenja kakor Figaro, Susana, grof, grofica, Cherubin in ostali. Za prepoznavanje njihovega značaja so arije nepogrešljive. Da je prišlo do uprizoritve Figarove svatbe, je v marsičem zasluga da Ponteja, ki se je odpravil k cesarju in ga v taktičnem pogovoru prepričal o pomembnosti Mozartove glasbe. Krstna predstava 1. maja 1786 v dunajskem Burgtheatru je bila sprejeta z burnim odobravanjem in se je, ker je občinstvo zahtevalo ponavljanje mnogih točk, zavlekla pozno v noč. Žal pa se delo zaradi spletk Mozartovih nasprotnikov ni dolgo obdržalo na sporedu. Še isto leto so izvedli Figarovo svatbo z izrednim uspehom v Pragi, potem so si hitro sledile uprizoritve na različnih odrih.

Don Juan (Don Giovanni, 1787). Januarja 1787 se je Mozart mudil na obisku pri grofu Thunu v Pragi in je bil priča velikega navdušenja nad Figarovo svatbo. Zato je brez obotavljanja sprejel povabilo direktorja Bondinija, naj komponira za praško gledališče novo delo. To je bila opera Don Juan. Po vrnitvi na Dunaj se je Mozart dogovoril z da Pontejem, da mu napiše besedilo; nato se je lotil dela. Starodavno zgodbo o zloglasnem ženskarju Don Juanu srečujemo v dramski literaturi vse od začetka 17. stoletja dalje, ko jo je obdelal Španec Tirso de Molina. Don Juan v Mozartovem razvoju v primerjavi z leto starejšo Figarovo svatbo pomeni občutno okrepitev individualnih značilnosti. Glasba Don Juana še posebno jasno kaže, kako zmotno in enostransko bi bilo, če bi si predstavljali Mozarta samo kot ustvarjalca lahkotne in graciozne muzike. Ko se je Mozart konec avgusta 1787 odpravil v Prago, je bila opera Don Juan deloma končana, posamezne točke pa je še zložil med vajami. Tako je uverturo napisal šele v zadnji noči pred krstno predstavo. Ta je bila 29. oktobra 1787 in je zbudila izredno navdušenje poznavalcev in ljubiteljev. Nasprotno pa je bil Don Juan sprejet leto kasneje na Dunaju dokaj hladno.

Takšne so vse (Cosi fan tutte, 1789). S svojo naslednjo opero Takšne so vse se je Mozart spet podal na vedro področje. Naročil jo je avstrijski cesar, ki je tudi predlagal libreto. Le-ta obravnava afero, ki se je menda resnično dogodila na dunajskem dvoru. Besedilo je napisal Lorenzo da Ponte. Opero Takšne so vse je Mozart napisal v zadnjih dveh mesecih leta 1789, premiera pa je bila januarja 1790. Poročil o premieri ni. Zagotovo vemo le, da je opera kmalu osvojila različne nemške in avstrijske odre. Prav gotovo ni nobena od Mozartovih oper doživljala tako nenavadne usode in toliko nasprotovanj kot prav

ta. Žolčni napadi so merili predvsem na libreto, kateremu so očitali popolno nesmiselnost, frivolnost in amoralnost. Vendar je ta opera že zgodaj našla odločnega zagovornika v romantiku Ernestu T. A. Hoffmanu, ki jo je označil kot »izraz najzabavnejše ironije«, libreto pa se mu je zdel za opero povsem primeren. Vsekakor ne smemo pozabiti, da je v tej komediji vse šala in igra, kajti le tako se nam v njej nič ne bo zdelo nesmiselno in neumno. Vzrok, da Takšne so vse na splošno ni bila oziroma še danes ni tako priljubljena kot ostale Mozartove operne mojstrovine, je najbrž v njeni strukturi, ne pa v njenem libretu. Poslušanje fino spletenih ansamblov namreč zahteva od poslušalca dosti več kot pa arije solista.

Čarobna piščal (Die Zauberflöte, 1791). Zadnjo opero Čarobna piščal je Mozart zložil na pobudo Emanuela Schikanedra, direktorja majhnega predmestnega Theater auf der Wieden, ki je tudi spesnil libreto. Mozart je začel z uglasbitvijo marca 1791. Delo je prekinil poleti za nekaj tednov, ko je komponiral za cesarsko kronanje v Pragi opero Titus, ki ni umetniško pomembna, in ga dovršil konec septembra tik pred krstno predstavo. Osnova libreta sta pravljica Lulu oder Zauberflöte in roman Sethos. Čarobna piščal, ki je po obliki singspiel in vsebuje govorni dialog, je ustvaril največji operni skladatelj tistega časa. V tem delu sta se edinstveno združili tradicija dunajskega ljudskega gledališča in najvišja operna umetnost. Čarobna piščal je prva in morda edina velika glasbena mojstrovina, ki je bila ustvarjena za ljudske množice. V njej je Mozartu uspelo zadovoljiti hkrati najbolj preprostega in najbolj in najbolj zahtevnega poslušalca. Po fantastični vsebini kakor tudi po glasbenem izrazu posameznih mest je Čarobna piščal že na pragu romantike.

Simfonije

Mozart je poleg Haydna najčistejši predstavnik dunajske klasike, ki se tako imenuje po mestu delovanja obeh mojstrov. Mozart je napisal 41 simfonij.

Petintrideseta (35.) simfonija (D-dur, Haffnerjeva). O njej pravijo, da jo je napisal družini Haffner v Salzburgu ob njenem družinskem prazniku leta 1782. Od tod vzdevek Haffnerjeva.

Šestintrideseta (36.) simfonija (C-dur, Linška) je priložnostno delo iz leta 1783 kot prejšnja. Mozart se je na poti iz Salzburga na Dunaj na kratko ustavil v Linzu. Tu mu je zmanjkalo simfonije za izpolnitev koncertnega sporeda in v nekaj dneh je napisal novo delo. Kljub legendarni naglici je Linška simfonija ena od predhodnic velike trojice Mozartovih poslednjih del te vrste.

Osemintrideseta (38.) simfonija (D-dur, Praška). Nastala je prav tako priložnostno decembra 1786 in je bila namenjena za Prago, kjer je bila tudi prvič izvedena januarja naslednjega leta. Zato jo ponekod imenujejo Praška. Njen koncept in izdelava vodita v Beethovnovo bližino. Konec simfonije spominja na Figarovo svatbo.

Devetintrideseta (39.) simfonija (Es-dur, Labodji spev). Glavna misel je ljubka, lahkotna, v valčkovem ritmu spočeta melodija, ki poteka s pristno elegantno mozartovsko milino.

Štirideseta (40.) simfonija (g-mol) je druga Mozartova simfonija v istem molu. Kakor je bila v prejšnji simfoniji sama vedrina, tako tu prevladuje mračna tesnoba.

Enainštirideseta (41.) simfonija (C-dur, Jupiter) je poslednje Mozartovo simfonično delo in krona njegovega orkestralnega ustvarjanja. Po pravici nosi vzdevek Jupiter, ki je nastal kasneje

in skladatelj ni vedel zanj. Z njo se sklone samo Mozartovo simfonično ustvarjanje, temveč celo obdobje predbeethovenske simfonije, ki je povečevalo klasični ideal skladnosti oblike z vsebino.

Koncerti

Mozart je napisal 25 koncertov za klavir, osem za violino, po štiri za flavto in rog ter po enega za flavto in harfo, klarinet, fagot in za tri klavirje. Mozart je bil tudi sam odličen pianist, zato ni čudno, da je že v mladosti rad pisal za to glasbilo. Prvi koncert je komponiral, ko mu je bilo 17 let. Kasneje je skoraj vsako leto napisal enega.

Maše ter litanije in večernice

REQUIEM de MOZART
Petite Musique de Nuit
Les Chœurs de la Pléiade
Chef de Chœur : Christophe Girard-Reydet
Orchestre Lyrique de Paris
Direction : Michel Lasserre de Rozel

Judi 14 Octobre 2004 à 20h45   **Judi 21 Octobre 2004 à 20h45**
Eglise Saint Roch   **Eglise Saint Germain des Prés**
296, rue Saint Honoré PARIS 1er   3, place Saint Germain des Prés PARIS 6ème

Billets: FNAC & FNAC.COM   www.ticketnet.com
tél.: 0 892 683 622 (34cts/mn TTC) -   tél.: 0892 390 100 (34cts/mn TTC)

par correspondance:
Association MUSAI, tél.: 06 07 83 25 06
4 rue Albert Samain 78000 VERSAILLES
(joindre chèque et enveloppe timbrée avec nom et adresse)

Prix des places : 1ère série 28 euros , 2ème série 22 euros, tarif réduit 15 euros
(frais de réservation en sus)

Prva dva poskusa na področju duhovne glasbe sta iz leta 1765, ko je imel osem let. vsega skupaj je Mozart napisal 19 maš, med katerimi je najpomembnejša zadnja maša, maša za rajne oz. Requiem.

Requiem (Dunaj 1791). Grof Walsegg je imel čudno navado, da je v Wiener-Neustadt vabil glasbenike za prvo izvedbo kake nove skladbe, ki jo je sam prepisal in tudi podpisal. S skladatelji je namreč sklepal pogodbe o naročilu skladbe, katere edini izvod je zahteval zase. Izvajalci so lahko le ugibali, kdo bi bil pravi avtor. našli so tudi tako pogodbo z Mozartom. Ker je grofu februarja 1791 umrla žena, je naročil Requiem. Pri Mozartu pa zato, ker je ta ravno takrat dobil ugledno službo pri dunajski stolnici. Šlo je za običajnih sto dukatov in določilo o edinem izvodu. Mozart je jeseni 1791 z delom začel. Na prvo stran je napisal letnico 1792. To pomeni, da si je hotel vzeti vsaj pol leta časa. Toda novembra je zbolel in 5. decembra umrl. Delo je pripeljal do Sanctusa. Dukati so bili že davno potrošeni, dolgovi so bili visoki, imetje so zaplenili. Vdova Konstanca je morala hitro najti nekoga, ki bi mogel delo dokončati. Z velikim spoštovanjem in znanjem je to opravil Mozartov prijatelj in učenec Franz Ksaver Süßmayer. Z Requiemom je Mozart poskušal odgovoriti na osrednje vprašanje človekovega življenja, na vprašanje smrti. Ni utegnil, ker ga je prehitela smrt sama.

Poleg naštetih oblik je Mozart napisal še godalne kvartete in kvintete, sonate ter dva klavirska kvarteta.

Mozart, upodobljen na bankovcu za 5000 avstrijskih šilingov

♪ VIRI:

www.musiccelebrations.com

users.volja.net

www.geocities.com

http://sl.wikipedia.org/wiki/Wolfgang_Amadeus_Mozart:_Rekvijem

